

Miten arvioida käännöksen tyyliä?

Tommi Nieminen

Abstract

Most studies in stylistics have concentrated on one language at a time, even if the texts were translations. On the other hand, much of translational stylistics has been concerned either with identifying translators' individual styles or limited itself to situational variation. There seems to be no stable methodology for assessing the stylistic adequacy of a translation. In this article I briefly examine how the usual techniques of stylistic analysis apply to a bilingual corpus, and propose the concept of "frame" as a methodological aid for bounding the textual context in which stylistic match should be attained.

Keywords: quantitative stylistics, qualitative stylistics, translation style, assessing translation quality

Avainsanat: kvantitatiivinen tyylintutkimus, kvalitatiivinen tyylintutkimus, käännöstyyli, käännöksen laadunarviointi

1 Johdanto

Jo kääntämisen käsitettä on vaikea täsmällisesti määritellä (vrt. Munday 2001: 4–5, 23–24) saati ehtoja sille, milloin käännöstä voi luonnehtia onnistuneeksi. Tyyliä ei kohdetekstissä välttämättä rakenneta samassa kohden kuin lähtötekstissä. Kvantitatiivinen tutkimustapa taas muuttaa tekstin suureksi piirremassaksi, jolloin eriävien tekstijaksojen rajat häipyvät. Tässä tutkimuksessa esittelen uuden apukäsitteen, *kehyksen*, tutkimusvälineeksi, jonka avulla lähtö- ja kohdetekstistä rajataan relevantteja kokonaisuuksia, joiden sisällä tyylivastaavuuden tulisi toteutua ja siten käännöstyylin onnistuneisuuden arvioinnin helpottua.

Koska tyyliä ei usein katsota oleelliseksi osaksi tekstin referentiaalista merkitystä, kohdetekstin voi vähintään joskus väittää voivan toimia käännöksenä silloinkin, kun se ei tyyliltään vastaa lähtötekstiä. Tyylin muutos saattaa jopa toimia tekstiä kotouttavana tekijänä, jos kielellinen muoto halutaan enemmän tai vähemmän läpinäkyväksi suhteessa tekstin päämäärään. On kuitenkin kokonaisia tekstien luokkia, joissa tyylin mukanaan kuljettama arvottava, emotiivinen ja konnotatiivinen merkityssisältö voi olla yhtä painavaa kuin referentiaalinen, jolloin onnistuakseen käännöksen on otettava huomioon myös tyyli.

Ei-käännöstieteellisessä tyyliintutkimuksessa käännösnäkökulmaa ei valtaosin oteta huomioon, ja käännöstieteellinen tyyliintutkimus vaikuttaa enimmäkseen kiinnostuneen joko kääntäjän yksilöllisestä tyylistä (esim. Baker 2000: 246–248; Munday 2008: 3–4) tai kielen tilanteisesta tai rekisterivaihtelusta (esim. House 1977: 45–48; Mossop 2007: 33–34) jättäen ns. emotiivisen merkityksen syrjään. Käännöksen ja lähtötekstin tyyllillinenkin vastaavuus on sinänsä kääntämisessä ja sen tutkimuksessa vanha käsite, mutta vakiintunutta toimintatapaa lähtö- ja kohdetekstin välisen tyylivastaavuuden arvioimiseksi ei toistaiseksi ole, mitä selittää asetelman ongelmallisuus.

Jo yksikielistä aineistoa tarkasteltaessa tyyli on pahamaineisen hankala käsite. Usein se samastetaan kielen tarkoitukselliseen yksilölliseen vaihteluun (Verdonk 2002: 5). Tyyliä ei toisin sanoen ole se, että puhuja ilmaisee kuka on (kuten aluemurteessa), mihin ryhmään kuuluu (kuten sosiolektissa) tai edes millainen kielenkäyttötilanne on kyseessä (kuten rekisterissä), vaan se, millaisen yksilöllisen sävyn hän siihen tietoisesti tuo. Toinen tapa sanoa sama on nähdä tyyli tilanteisen kielen sisäiseksi vaihteluksi (Biber & Conrad 2009: 18): tyyli yksilöi tekstin tai sen lähettäjän. Tällainen vaihtelu ei ole sanan kielitieteellisessä mielessä funktionaalista vaan ainoastaan muuntelee tekstin esteettistä sävyä (mts. 16). Tehtyjen tyylivalintojen poimiminen tekstistä on kuitenkin hankalaa, toisiaan vastaavien valintojen poimiminen lähtö- ja kohdetekstin välillä erityisen hankalaa.

Hyvä lähtökohta tyylin tutkimukseen on kielitieteen analyttinen tutkimusperinne. Se ei tarkoita vain muotoihin keskittymistä tai esiintymämäärien laskemista, koska kuten jo Enkvist (1995: 111) on korostanut, tyyliä on hedelmällisempää tarkastella prosessina kuin rakenteena. Tyyli sijaitsee toisin sanoen pikemmin piirteiden luennassa kuin itse piirteissä. Käännettyys mutkistaa tätäkin asetelmaa. Munday (2008: 12) on mallintanut sen kahden rinnakkaisen narratologisen linjan kaavioksi, jossa viestintä kulkee alkuperäiseltä kirjoittajalta lähtötekstin lukijalle toista linjaa, ja sen rinnalla kääntäjältä kohdetekstin lukijalle toista. Mallin heikkoutena on, että rinnakkaislinjojen kytkös jää lähes implisiittiseksi.

Sanottu voi osaltaan selittää, miksi käännöstutkimuksen ja tyyliintutkimuksen kytkös on tuoreehko. Käännöstyylin tutkimusasetelmat Boase-Beier (2014: 397) jakaa kolmiksi: (1) tyyllisten määräpiirteiden kääntämistä käsitteleviin, (2) tekstien tai tekstikatkelmien lähtö- ja kohdetekstiä vertaileviin, ts. tyyliinmuutoksiin keskittyviin sekä (3) saman tekstin eri käännöksiä vertaileviin, joiden tarkoituksena on selittää tyylierojen eriäviä vaikutuksia. Useimpien tutkimusten hän katsoo valahtavan ryhmistä keskimmäiseen. Tässä luokituksessa oma tutkimukseni sijoittuu eniten 2-luokkaan, koska menetelmänäni on lähtö- ja kohdetyyliä vertailu, mutta ilmeisiä yhtymäkohtia on myös 3-luokkaan, koska tavoitteenani oleva arviointi kytkeytyy lopulta tekstien eriävien vaikutusten vertailuun.

Esittelen artikkelissani käännöstyylin arvioinnin ongelmaa esimerkin avulla. En yritä vielä esittää lopullisia tuloksia vaan lähinnä puntaroida metodologiaa haasteineen.

2 Tavoite, aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tavoitteenani on esitellä käännöstyylintutkimuksen metodologisia vaikeuksia, suhteuttaa niitä tyyliintutkimuskirjallisuudessa jo esillä olleisiin tutkimustapoihin sekä esittää tutkimusta helpottava apukäsite, *kehys*.

Aineistoni on rajattu. Vertaan John Dickson Carrin (1906–77) romaanin *The case of constant suicides* (1941) kahden ensiluvun tyyliä näiden käännöksen *Itsemurhien salaisuus* (käänt. Arto Tuovinen, 1957) tyyliin. Aineistoksi valitsemani luvut muodostavat itsenäisehkön osakokonaisuuden. Tarinan tässä osassa romaanin päähenkilöt tapaavat ensi kertaa kohdattuaan aiemmin vain niminä lehden sivuilla. Kokonaisuus on siis jo jossakin mielessä *teksti*.

Carr oli amerikkalaissyntyinen kirjailija mutta vaikutti pääosin Englannissa. Hänen tuotantonsa ajoittuu aikaan, jossa jotkut katsovat rikoskirjallisuuden ns. kultakauden jo päättyneen (esim. Haycraft 1974), mutta hänestä tuli tyyliiltään silti tämän kauden tyyppinen edustaja. Hänen teoksensa noudattavat kiinteästi arvoitusdekkarin perinnettä. Kirjailijana hän ei ollut uudistaja vaan muodon viimeistelijä. Alalajille ominaisia ns. *reilun pelin sääntöjä* (ks. esim. Sayers 1929: 97; Haycraft 1974: 225; Horsley 2005: 40–41; Scaggs 2005: 28), joita kirjailijan tuli oikeaoppiseksi katsotussa rikosromaanissa noudattaa, hän kunnioitti tiukasti, joten juonen yllätyksellisyyden takaamiseksi hänen oli löydettävä yhä uusia tapoja pikemmin kiertää kuin rikkoo sääntöjä. Tässä hän osoittautui erityisen taitavaksi ja luovaksi (esim. Haycraft 1974: 199; Binyon 1990: 73). Hänen lajiteknistä viehtymystään todistavat ehkä parhaiten hänen romaaneihinsa sijoittamansa metafaktiiviset katkelmat (Horsley 2005: 12), joissa henkilöhahmot käyvät pohtimaan lajin sääntöjä ja kommentoivat itse rooliaan tarinassa. Tämä yhdistelmä lajityypillisyyttä ja teknistä taituruutta tekee Carrista kiinnostavan tutkimuskohteen.

Kvantitatiivisesta näkökulmasta aineiston suppeutta voi moittia, koska laskennallisten menetelmien tulokset tunnetusti paranevat tekstin määrän myötä (esim. Sinclair 1991: 12–13). Korpuksettomuus on oikeastaan kaksinkertaista, koska käännöstyylin tutkimus vaatii jo vähintään kaksi korpusta – lähtö- ja kohdekielisen, joihin kunkin tekstin tyylipiirteitä voisi verrata. Suppeutta selittää paitsi menetelmän raskaus myös se, että sillä on kääntöpuolensa. Tyyli voi ilmetä paikallisesti ja luoda tekstiin rakennetta, ja kun kyse on käännöstyylisestä, tyylivastaavuuden on pädetävä nimenomaan kussakin rakenteen asettamassa kokonaisuudessa. Tätä kokonaisuutta kutsun tässä artikkelissa kehukseksi (ks. tarkemmin alalukua 5).

Korpusten sijaan turvaudun rajattuihin tarkastelukonteksteihin. Lopullinen päämääräni on käännöstyylin arviointi, jota tässä palvelee ehdottamani toimintatapa kontekstien rajaamiseksi. Käytännössä aineiston rajaamista puoltaa myös se, että pian valitun katkelman jälkeen tarinan tapahtumapaikka vaihtuu ja tekstiin ilmaantuu analyysia entisestäänkin mutkistava osakieliulottuvuus, jonka sivuuttamalla saatoin kohdistaa huomioni yleiskielisempiin katkelmiin.

Aloitin tutkimukseni Boase-Beierin (2014: 403) esittämällä tapaa etsimällä niin lähtö- kuin kohdetekstistäkin tyyliiltään esiin nousevat kohdat. Tämän jälkeen siirryin yksikielisen tyyliintutkimuksen metodologiaa mukailien etsimään teksteistä mitattavia suureita, mikä paljasti menetelmän ongelmat (ks. lukua 4). Analyysia ja laskentaa varten

jäsensin ja rakenteistin tekstit puoliautomaattisesti. Suomen osalta käytin Turun yliopiston NLP-ryhmän luomaa dependenssijäsennintä¹ ja englannin osalta Stanfordin yliopiston tilastollista jäsennintä². Jäsentimien tulokset tarkistin käsin. Toistaiseksi olen tarkastellut vasta morfologista (sanaluokat) ja osin morfosyntaktista (yksinkertaiset määrityssuhteet) tasoa.

Kolmas vaihe on se, missä olen nyt: olen tarkastellut tekstejä kahdella eri tutkimusotteella ja todennut kummassakin niin puutteita kuin luultavasti työllä ratkaistavissa olevia vaikeuksia. On aika esitellä havaintojani ja ongelmiani.

3 Miten tutkia yhtä aikaa kahta tyyliä?

Nykyaikainen tyylintutkimus ulottaa juurensa kauas antiikin retoriikkaan, mutta nykyisessä muodossaan sen voi sanoa syntyneen 1960-luvulle tultaessa (Goatly 2008: 1–2; Boase-Beier 2014: 393) eli samoihin aikoihin kuin käännöstiedekin. Alat eivät kuitenkaan heti törmänneet. Boase-Beierin (mas. 394) tulkinnan mukaan niitä on pitänyt erillään mm. se, etteivät useimmat käännöstutkijat ole stilistikkoja, mutta tämä on lähinnä kehäpäätelmä. Oikeammassa hän lieneekin vedotessaan nykyaikaisen kielitieteellisen tyylintutkimuksen strukturalistiseen alkuperään, joka orastavan käännöstieteen näkökulmasta sai sen keskittymään liiaksi formaalisiin piirteisiin.

Modernin tyylintutkimuksen alkutaipalen innokkaimmasta kvantitatiivisuudesta edettiin pian korostamaan muotojen sijaan merkitystä tyyliä määräävänä tekijänä. Esimerkiksi jollei tyylintutkimusta Suomeen tuonut Nils Erik Enkvist vielä 1970- ja 1980-luvuilla sitä erityisesti korostanut, kymmenkunta vuotta myöhemmin (Enkvist 1991a: 9) hän jo voimakkaasti nosti esiin tulkitsijan osana tulkintaa, päättelyn tarpeen osana tulkintaprosessia (mas. 13–14), relevanssin periaatteen (mas. 16–17) ja koherenssin ja koheesion osittaisen autonomisuuden (mas. 22). Kaikki nämä johtavat siihen, että tyyli sijaitsee pikemmin prosessissa kuin tekstissä (mas. 24). Tulkitsijan vapautta rajoittaa myös ajatus merkityksistä järjestelmän tarjoamina vaihtoehtoina (Enkvist 1991b: 3), minkä ansiosta tekstinulkoinen tilanne voidaan palauttaa kvantitatiivisen(kin) analyysin tavoitettaviksi kielenseikoiksi.

Kaunokirjallisten tekstien tutkiminen ei metodologialtaan oleellisesti eroa ei-kaunokirjallisista, koska kielenpiirteiltään niiden ei oleellisesti voi osoittaa eroavan (Sampson 2000: 34–35; Black 2006: 15). Kielenpiirteitä ja niiden määräsuhteita, yhteisesiintymiä ja mahdollisia implikaatiojärjestyksiä voi analysoida ja kvantifioida kielentutkimuksessa vakiintunein tavoin. Metodologisesti tyyli yhdistetään näiden piirrekimppujen säännönmukaisiin tulkintoihin niin kieli-, kirjallisuus- kuin käännöstieteenkin käsityksessä (esim. Argamon ym. 2003: 323; Bosseaux 2007: 35; Lambrou & Stockwell 2007: 2–3; Mahlberg 2007: 23–24), joskin viime vuosikymmeninä on yhä korostuneemmin nostettu esiin kontekstin merkitystä, mitä ei aina voi suoraan havainnoida tekstin kielenpiirteistä (Goatly 2008: 7–8).

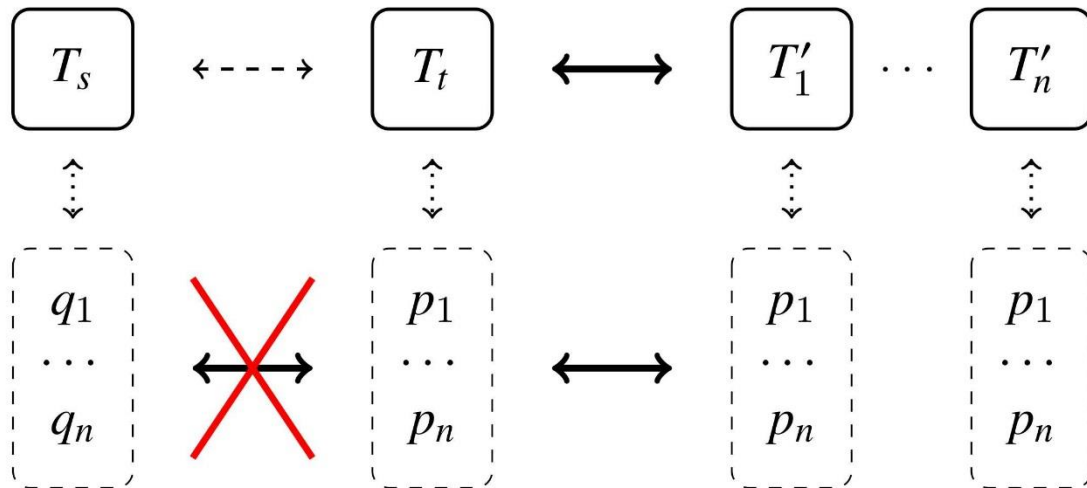
Käännöstyylin erityisongelma on se, ettei erikielisten tekstien kielenpiirteillä ole

¹ Finnish Dependency Parser, <https://github.com/TurkuNLP/Finnish-dep-parser>.

² Stanford Statistical Parser, <https://nlp.stanford.edu/software/lex-parser.shtml>.

yksinkertaista suhdetta toisiinsa. Olen hahmotellut ongelman kuvioon 1. Rasti osoittaa, missä vertailun idea kaatuu: lähtö- ja kohdeteksti eivät kielimuurin takia ole suoraan rinnastettavissa.

Kuvio 1: Kaavamainen esitys käännöstyylin vertailusta operationaalistettuna tekstipiirteiden vertailuksi (lähtöteksti, kohdeteksti, verrokkitekstien korpus, tekstipiirteet)

Kohdetekstillä on tietenkin suhde lähtötekstiin, jos ja kun se on sen käännös. Kummallakin tekstillä pitäisi myös olla suunnilleen samanlainen suhde verrokkiteksteihin, jotka muodostavat tekstien kontekstin. Tosin tällöin oletetaan, että tekstilajit ovat riittävän autonomisia suhteessa kielialueen kulttuuriin, mikä on kiistanalainen vaikka usein esitetty käsitys (esim. Brooke-Rose 1976: 156; Bergmann 1993: 30; Fishelov 1993: 8) vähintäänkin siinä mielessä, että kulttuurin koko lajirepertuaari tai sitä ohjaavat piirteet olisivat universaaleja (esim. Fowler 1982: 226–227; Hauptmeier 1987: 412–413). Lähtö- ja kohdetekstin vähäisehkön kulttuurieron takia tästä ei kuitenkaan seuraa ongelmaa käsillä olevassa tapauksessa.

Suora vertailukelvottomuus ei välttämättä hankaloita kuin tutkimusmenetelmien muodostamista. Tyylianalyysiin suhtaudutaan usein pikemmin jo olemassa olevan intuition validoimisena ja objektivoinaisena (Black 2006: 3). Käytännössä siis tutkimus tulee aloittaa merkityslähtöisesti impressionistisella tyylianalyysillä, jota tuonempana validoidaan, ja lopulta saatuja tuloksia lähtö- ja kohdetekstistä verrataan toisiinsa.

4 Asioiden mittaamisesta

Nykyaikainen tyyliintutkimus käyttää kvantitatiivista tietoa säännönmukaisesti hyväkseen, joten sen valinta yhdeksi tutkimustavaksi on lähtökohtaisesti ilmeinen. Alan alkutaipalella Enkvist (1964: 28) päätyi jopa määrittelemään tekstin tyylin yksinomaan sen kielenpiirteiden esiintymistäajuuksien suhteeksi johonkin käsitteellisesti relevanttiin

normiin. Tutkimusotteen formalistisuutta on tuonemmin moneen otteeseen korjattu. Myöhemmän Enkvistin omin sanoin diskurssi on lauseen isä eikä päinvastoin (1991a: 16): laajempi diskurssi (teksti) määrittää lauseiden muodon sen sijaan, että yksittäiset lauseet rakentaisivat diskurssin. Kielen merkityksen perusta on näin enemmän hermeneuttinen kuin formaalinen (1995: 120).

Kvantitatiivisen tutkimuksen tiellä on myös käännöksen erityisluonnetta valottavia vaikeuksia. Jos hyväksytään käsitys, että lähtö- ja kohdetekstillä on käännössuhde (Toury 1995: 35), monet piirteet pysyvät luultavasti suhteellisen vakaina. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi erisnimet. Esimerkissä 1 on malliksi yksittäinen puheenvuoro, jossa kummankielisessä tekstissä on 12 sanaa, joista 7 erisimiä:

- (1) “Yes,” said Alan. “I am A. D. Campbell, of University College, Highgate.”
»Aivan niin», sanoi Alan. »Minä olen A. D. Campbell, University Collegesta, Highgatesta.»

Näin tiukka yksi-yksisyys hajoaa nopeasti pidemmissä tekstikatkelmissa, koska tässäkin se on artefakti ja seuraa lähinnä lauseiden rituaalimaisesta muodosta (tervehdys, esittely) sekä erisnimien runsaudesta suhteessa muuhun kielenainekseen. Voi olettaa, että sikäli kuin määräsuhteet tällaisia lausumia käännettäessä muuttuvat, se kertoo enemmän kielten eriävistä kieliopillisista luonteista kuin tyylistä. Vastaavaa tekstielementtien samuutta tai samankaltaisuutta esiintyy kielenpiirteissä sanaluokkasuhteista aina lauserakenteisiin saakka.

Tuloksia ei siis voi suoraan verrata kielestä toiseen vaan vertaaminen tapahtuu ensin tekstistä samankieliseen vertailukorpukseen. Kun tekstistä havaitaan jokin piirre *p*, sanotaan substantiivivoittoisuus, sen tyyliarvo ei ole metodologisesti heti ilmeinen (vaikka se toki voi olla sitä kieli-intuitiolle). Korpuksen avulla voidaan varmentaa, mihin muihin piirteisiin *p* kiinnittyy, millaisia funktioita ne yhdessä toteuttavat ja millaisena näistä piirteistä muodostuva tyyli koetaan. Tekstin vertailu korpukseen asettaa sen siis tiettyyn asemaan omankielisessään tekstiavaruuksessa, mutta eri kielten tekstiavaruuksien ovat niin erilaiset, ettei tämän perusteella voi vielä arvioida lähtö- ja kohdetekstien samankaltaisuutta. Tulos suhteessa normiin ei ole absoluuttinen siten, että sen voisi siirtää toisen kielen piirrevaruuteen. Ilmeisimmät kielenpiirteiden erot ovat tekstityyppien, -lajien ja rekisterien välisiä, ja juuri niiden osalta lähtö- ja kohdeteksti pitkälti samastuvat.

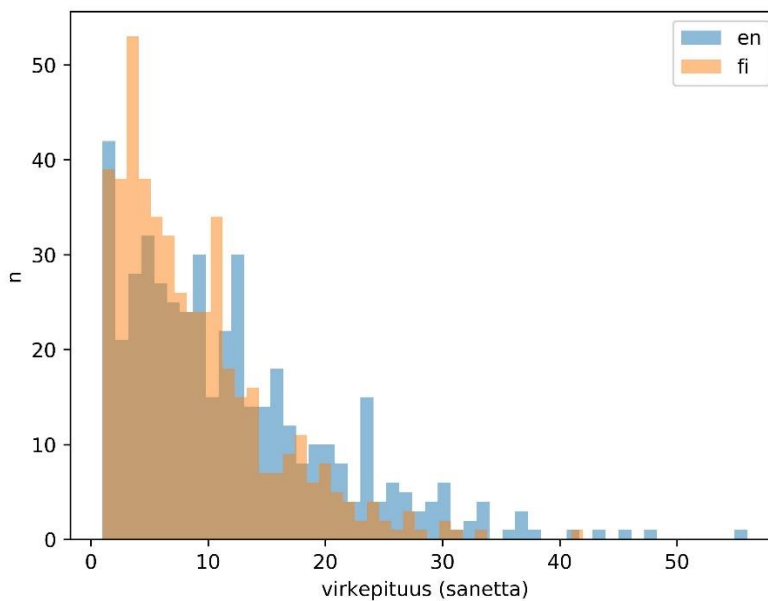
Tarkastellaan esimerkkiä 2:

- (2) They were rushing through a dead world, pitch-black except where, along a purple horizon, moved a maze of searchlights. Jack’s beanstalk went no higher than these white beams. The white lines shuttled back and forth, in unison, like dancers. They heard no noise except the click of the wheels: not even the waspish, coughing drone of war-war, war-war, which marks the cruising bomber.

Junan ympärillä levittäytyi alaston, kuollut maa. Oli säkkipimeää, mutta etäisen taivaanrannan värjäisivät purppuranpunaiseksi ilmatorjuntavalonheittäjien risteilevät kiilat. Valkeat valosuihkut liikkuivat tasaisesti edestakaisin kuin tanssijat. Pyörien kolke oli ainoa ääni hiljaisuudessa. Ei kuulunut edes yläpuolella risteilevän pommikoneen kumeeaa, pahaenteistä jyrinää.

Katkelmissa kuvailevien ilmausten määrä lisääntyy suhteessa ympäröivään tekstiin, mikä merkitsee paikallisen tekstityypin muuttumista kuvailevaksi. Paikallisen tekstityypin siirtyminen lähtötekstistä kohdetekstiin on odotuksenmukaista, koska se liittyy niin kiinteästi viestintäfunktion. Virkepituuksiltaan teksti eroavat, mutta siitä voi päätellä lähinnä kääntäjän rytmittävän tekstiään toisin. Kuviossa 2 on lähtö- ja kohdetekstin virkepituushistogrammit. Lähtötekstissä yli 20-saneisia virkkeitä on enemmän, mutta osa tästä on vain seurausta englannin ja suomen morfologisista ja syntaktisista eroista.

Kuvio 2: Virkkeiden pituus lähtö- ja kohdekielisessä aineistossa

Analysoijan huomio kiinnittyneekin pikemmin laadullisiin kuin määrällisiin muutoksiin. Henkilöt kokijoiksi asettava *They were rushing* kääntyy tapahtumapaikan etualaistavaksi ilmaukseksi *Junan ympärillä levittäytyi*, ja pommikoneiden äänen kuvailu *waspish, coughing drone of war-war, war-war*, joka samalla korostaa sodan (*war*) merkitystä tapahtuma-ajalle, jää pois. Määräsuhteiden muutosten tyyllillistä arvoa on vaikea kvalifioimatta arvioida.

Kvantitatiivis-laskennallinen tutkimusote on käännoistyylitutkimuksessakin tarpeen, koska kieli-intuitiot ovat peittäviä, jopa kun ne intersubjektiiivisesti pyritään varmentamaan, ts. siten että jokin avustava lukijajoukko kuten kääntäjä- tai tutkijakollektiivi toimii periaatteessa jäävittömänä arvioijana tutkijan intuitioiden oikeellisuudesta. Kvantitatiivisin menetelmin intuitioille saadaan kouriintuntuva pohja. Käännoistyylin tutkimus kuitenkin moninkertaistaa tarvittavien ulottuvuuksien määrän. Kyse ei ole vain toisaalta lähtö-, toisaalta kohdekieltä varten tarvittavista suurista korpuksista, vaan myös korpuksesta, joka kytkee nämä kaksi toisiinsa. Tutkittavien relaatioiden määrä kasvaa nopeasti ja vertailtavien muuttujien määrä ja työn vaikeusaste tämän myötä.

Ilmeinen ongelma on kuitenkin myös se, että luvut voivat johtaa harhaan. Vaikkei sana-sanaisuus ole käännösideaali, se on kuitenkin määrätilanteissa niin tavallinen ilmiö, ettei sen vaikutusta tulokseen voi sulkea pois. Esimerkki 1 on käännösvastineissaan varsin yksi-yksinen. Joissakin konteksteissa kääntäjä saattaa arastella jokaista muutosta, joka johtaa kohdetekstin sanamuodon kauemmas lähtötekstistä, mikä saattaa johtaa käännöskielisempään ilmaisun tapaan muttei silti välttämättä ilmene tyylierona.

5 Yksityiskohdista kehyksiin

Tyylien vertailu on tärkeää aloittaa kummankin tekstin yksityiskohdista, jotta tyylin synnyttävät tekijät voi havaita. Yksityiskohtia koskee kuitenkin oma tuttu ongelmansa: lähtö- ja kohdetekstissä tyyliä luovat kielenaineokset eivät välttämättä osu yksiin.

Verrataan esimerkinomaisesti tekstilauseiden väljiä semanttisia elementtejä³ toisiinsa (esimerkki 3). Aloitetaan asettamalla katkelmat lineaarisesti rinnakkain, niin tunnetusti kiistanalainen kuin tapa onkin:

(3)

Your reviewer,
incidentally,
is good enough to
refer to
this lady
as a 'termagent.'

Arvostelijanne
Ø
katsoo olevansa oikeutettu
nimittämään
kysymyksessä olevaa ladyä
»kiukkupussiksi».

Asetelma paljastaa jotain kääntäjän ratkaisuihin. Lähtötekstissä irrallisena lausemäärityksenä esiintyvä sana *incidentally* on jätetty kääntämättä, oletettavasti koska ilmeiset käännösvastineet eivät joko tavoita sanan kirjallista tyyliarvoa (*muuten*) tai vievät sitä hieman liikaakin kansliakieliseen suuntaan (*ohimennen voisi(n) huomauttaa*). Toisaalta pois jättämisen tuomaa tyyliä yrittäen saada takaisin kääntämällä lähtökielen arkisempi ilmaus *is good enough* kohdekielen kannalta kirjallistyyliemmällä *katsoo olevansa oikeutettu*.

Paljoa tämän pidemmälle lähtö- ja kohdetekstien asettelu rinta rinnan ei palvele. Kääntäjä voi valita ”samaa” (mikä itsessään on hankala käsite etenkin kielestä toiseen siirryttäessä) tyylimerkitystä tuottamaan kohdekielissä hyvin erilaisen keinon kuin minkä alkuperäinen kirjoittaja on lähdekieleen valinnut ja ilmaista sen eri kohdassa tekstiä. On siis tarkasteltava kontekstia, jossa tyylin *tulisi* ilmetä. Kaikkea tyyliintutkimusta hankaloittaa se, että on metodologisesti hankala osoittaa yksittäisen merkin panosta merkityksen rakentumiseen (vrt. Nida ym. 1983: 54). Yksittäisten merkkien sijaan tarkastelu on siirrettävä kokonaisuuteen, jossa merkkien merkitys riittävän varmasti ratkeaa eli Charles S. Peirce'n terminen tulee riittämiin punnituksi (engl. *sufficiently considered*) ja saavuttaa ns. finaalin tulkitsemensa (Short 1981: 214). Käytän tästä kokonaisuudesta nimitystä kehys. Kehys muodostaa rajatun

³ Periaatteessa myös syntaktisia lausekkeita, mutta koska kyse on käännöksestä, tähän ei voi luottaa.

diskurssin, jossa tyylivalinnasta voi puhua semioottisena tekona. Käsite ratkaisee samalla sen ongelman, etteivät lähtö- ja kohdetekstien tyyllillisesti vastaavatkaan merkit osu aina kohdakkain.

Hypoteesinani esitän, että yhtäläinen tyyli syntyy yhtäläisistä valinnoista **kehyksessä**, joka on useista merkeistä koostuva semioottinen kokonaisuus tai tekstijakso. Määritelmän sana *semioottinen* käsittää niin perinteisen kielitieteellisen merkityksen (referentiaalisen ja konnotatiivisen käsitteellisine ongelmineen), käyttömerkityksen kuin merkkien seuraamuksellisuudenkin. Kehys muodostaa kohteena olevaan tekstiin merkityksen kannalta rajatun alueen, johon tekstin tyyliä tarkasteleva voi keskittyä. Kehyksiä voi edelleen olla eri kokoisia siten, että ne muodostavat hierarkkisen kokonaisuuden, jonka viime kädessä voi samastaa tekstin kompositioon.

Kehyksen idea nivoutuisi myös sujuvasti yhteen Boase-Beierin (2014: 403) käännöstyyliintutkimusohjeisiin. Hänen näkemyksensä mukaan toimiva käännöstyylin tutkimustapa on aloittaa merkitsemällä (kohde-)tekstistä kaikki ”tyyliltään kiinnostava tai etualaistettu”. Etualaistamisella tarkoitetaan sekä tekstinsisäistä poikkeamaa, esimerkiksi yhtäkkisesti käytettyä harvinaista sanaa tai odotetun muodon särkymistä, että tekstienvälistä poikkeamaa, jolloin tekstin ominaisuudet eroavat toisten vastaavien tekstien ominaisuuksista (van Peer ym. 2007: 4–10). Jälkimmäisten todentaminen on luonnostaan kvantitatiivisen tutkimusotteen asia, joskin itse havainto syntyy tutkijassa yleensä lukeneisuuden synnyttämän intuitiivisen tuntuman varassa. Omassa tutkimustavassani en kuitenkaan ole seurannut Boase-Beierin tapaa edetä aina ensin kohdetekstissä, koska sikäli kuin päämääränä on käännöstyylin onnistuneisuuden arviointi, lähtö- ja kohdetekstin kehysten vastaavuussuhteet on pyrittävä asettamaan heti. Kuten edellä totesin, ei ole sanottua, että lähtö- ja kohdetekstin eri tason yksiköt osuvat kohdakkain, ja koska tämän voi kuvitella pätevän myös kehyksiin, ensimmäinen tehtävä on löytää lähtö- ja kohdetekstin kehysten vastaavuussuhteet.

Kehyksellä on ilmeinen yhteys aiemman tutkimuskirjallisuuden muihin termeihin, joilla tekstimerkityksen määrittävää kokonaisuutta on yritetty kuvata. Yksi on *teksti*, jonka esim. House (1977: 25) määrittelee kielelliseksi jaksoksi, jossa ”kaikki yksittäiset elementit suhteutuvat toisiinsa muodostaakseen kohesiivisen kokonaisuuden”. Toury (1995: 77–78) puolestaan esittää jo tekstiä pienempien *tekstisegmenttien* voivan muodostaa yksikön, jossa lähtö- ja kohdetekstit muodostavat mielekkään käännössuhteen, mikä viittaa siihen, että kyseessä täytyy olla tarkoitettu mielessä myös merkityskokonaisuus. Yleisimmällä tasolla tällaista semioottista kokonaisuutta on kutsuttu *sulkeumaksi* (vrt. Nieminen 2010: 79–80, 109 ja käännöstieteeseen sovellettuna Nieminen 2017: 8–10). Kirjallisuudentutkimuksesta periytyvällä nimityksellä (engl. *closure*) pyritään nimenomaisesti kuvaamaan se, että kaikki merkkien merkityspolkujen muodostamat langanpäät sulkeutuvat tässä kokonaisuudessa (vrt. esim. Abbott 2005: 65–66: ”[Closure is] the satisfaction of expectations and the answering of questions raised”). Vaikka sekä teksti että kehys ovat siis kumpikin sulkeumia, käsitteet on silti hyvä muista syistä pitää erillään. Teksti on paitsi sulkeuma myös entekstualisoitu eli alkuperäiskontekstistaan irrotettu ja kontekstista toiseen suhteellisen autonomisena kielenyksikkönä siirrettäväksi tarkoitettu kielenilmaus (Bauman & Briggs 1990: 73–74). Tekstissä voi olla myös useampia sulkeumia, jotka eivät ole tekstejä.

Tekstilajittaisen vaihtelun vuoksi kehyksen käsitteestä ei voi suoraan johtaa löytämismenetelmää, tarkkoja rajasignaaleja, pikemmin se on ohjenuora, jonka avulla etsiä tekstistä rajoja. Käsillä olevassa tilanteessa sulkeumien rajaamista helpottaa se, että tekstilaji on jo selvillä. Rajauskeinona hedelmällisiksi saattavat osoittautua tekstityypit (esim. Werlich 1976: 39–41; Kauppinen & Laurinen 1988: 58–61), jotka luonteeltaan jakavat tekstiä toiminnallisesti eriäviin osiin. Esimerkiksi kohtauksen mittaisen täyden vuoropuhelun voi ajatella muodostavan yhden sulkeuman. Vuoropuhelun jokainen puheenvuoro puolestaan toteuttaa yhden retorisen ”siirron”, joka vuorostaan tällaisena siirtona on sulkeuman mielessä täysi.

Esimerkissä 4 vuoropuhelu rajaa merkityskokonaisuutta, joka ulottuu näytteen ulkopuolelle. Lähtötekstissä syntyy silti tyyllinen jännite kehyksensisäisesti peräkkäisten puheenvuorojen tyylieroista. Naispäähenkilö puhuu sekä tunteellisemmin että puhetyylisemmin, vaikkei välttelekään englannin ns. pitkiä sanoja (usein ranskasta tai klassisista kielistä peräisin olevaa sivistyssanastoa); miespäähenkilö puolestaan on passiivis-aggressiivisen kylmä ja vetoaa taktisesti (muka) objektiiviseen etulyöntiasemaan:

- (4) “Of all the nasty, sneering, patronizing book reviews that were ever written,” she went on, “that one of yours—”

“There, madam, you show a want of understanding. It was my duty, as a professional historian, to point out certain errors, glaring errors—”

»Maailman kaikista ilkeistä, ivallisista ja rikkiviisaista kirja-arvosteluista”, hän jatkoi, ”tuo teidän kirjoittamanne —»

»Neiti-hyvä, te ette tajua asiaa. Velvollisuuteni historiantuntijana oli osoittaa määrätty virheellisyydet, huutavat, räikeät virheellisyydet —»

Kumpikin puheenvuoro muodostaa edelleen myös oman kehyksensä. Kun henkilö puhuu, hän luo itsestään jonkin kuvan kielensä kautta, ja jokainen puheenvuoro on puhujan omasta näkökulmasta mielekäs. Ylemmällä abstraktiotasolla puheenvuorot sijoittuvat kohtaukseen, jossa ne kontrastoivat toistensa kanssa, ja vasta koko kohtaus sijoittuu tarinan kokonaisuuteen sitä eteenpäin kuljettavana elementtinä.

Tarkasteltuna puheenvuoroja kohtauksesta erillään esimerkin kohdetekstin tyyli ei ehkä vielä merkittävästi eroa lähtötekstistä. Jälkimmäisen puheenvuoron tyylivastaavuuden voi arvioida heikommaksi kuin edellisen, muttei ratkaisevasti. Ongelmana on lähinnä puhuttelu. Puhuja on lukijalle jo esitelty nuorehkoksi, elämässä kokemattomaksi, akateemiselle uralleen omistautuneeksi mieheksi. Puhuttelu *madam* kohdistettuna puhujaa itseään nuoremmalle, akateemiselle mutta vähemmän meritoituneelle naiselle saa sarkastisen sävyn, mitä kohdetekstin enemmän anevalta vaikuttava *neiti-hyvä* ei tavoita.

Lähtötekstin tyylikontrastin voi siis väittää kielenpiirteenä etualaistuvan, jolloin kehyksenä tässä tilanteessa on pidettävä kohtauksen tasoa ja sen esiin nostamaa vastakkainasettelua kahden varsin samanlaisen puhujan erilaisista tavoista asettua puhetilanteeseen: naispuhujaa hyökkää tunteikkaasti, miespuhujaa omaksuu sarkastisen puolustusasetelman.

Proosakerronnassa ilmeisiä muodollisia rajoja tekstistä on vaikeampi löytää, mutta kielen keinoin ilmentyvää tekstityypin huojusta voi yhä käyttää apukeinona. Otetaan esimerkki 5, jossa teksti vuoropuhelun ja kuvailevan kerronnan jälkeen siirtyy muodollisesti toiminnallisiin lauseisiin (lähtötekstin pääverbejä ovat esim. 'mennä' 'tehdä', 'heijastua', kohdetekstissä vastaavasti *vallata*, *ahtautua*, *kuvastua*), jotka kuitenkin yhä jatkavat kuvailua:

- (5) A sense of intimacy, uneasy and yet exhilarating, went through Alan Campbell. They were both crowded close to the window. The two cigarette ends made glowing red cores, reflected in the glass, pulsing and dimming. He could dimly see Kathryn's face.

Luottavainen, välitön tunnelma valtasi Alan Campbellin. Jokin siinä tuntui kiusalliselta, mutta kuitenkin tunne oli piristävää. He olivat molemmat ahtautuneet ikkunan ääreen. Savukkeenpäät hehkuivat punaisina. Ne kuvastuivat ikkunalasista vuoroin kirkastuen ja himmeten. Hän saattoi tuskin erottaa Kathrynin kasvoja.

Lähtötekstin sävy luo sanavalinnoillaan sensuaalista, latautunutta ilmapiiriä ja ennakoii näin tarinan kulkua. Kohdeteksti ei aivan kykene vastaamaan: sanat jäävät alemmalle läheisyyden asteelle. Katkelman viimeisen virkkeen agentiivisuuden muuttuminen korostaa eroa; sen sijaan että miespäähenkilö 'hämärästi näkee' naispäähenkilön kasvat, kohdetekstissä *hän tuskin saattoi [niitä] erottaa*.

Samoin kääntäjällä on vaikeuksia kohdetekstin turvautuessa rivakkaan puheenomaisuuteen, minkä voi havaita seuraavasta lyhyehkön yksittäisen puheenvuoron muodostamasta kehyksestä esimerkissä 6, jonka sosiaalinen konteksti sijoittuu toimittajien ammattimaailmaan:

- (6) "Bejasus," said the editor of the Sunday Watchman, "it's the best thing we've had since Nelson's glass eye. Leave 'em to it."

»Hitto vieköön, tämä on paras juttu, mitä meillä on ollut sitten Nelsonin silmälasien», sanoi Sunday Watchmanin toimittaja. »Annetaan heidän jatkaa.»

Käännösvastineet *Bejasus* – *Hitto vieköön* ja *Leave 'em to it* – *Annetaan heidän jatkaa* eivät aivan tavoita tyyliä, mitä on kuitenkin vaikea osoittaa referentiaalisten merkitysten tasolla ilmausten ensi sijassa emotiivisen funktion takia. Edellinen onnistuu lähinnä profaaniudessa eikä jälkimmäinen kykene toisintamaan (esimerkkiä laajemmassa kontekstissa paremmin ilmenevän) tilanteen kiihkeydestä kertovaa puheenomaisuutta. Esimerkiksi vain "semanttisen" (referentiaalisen) merkityksen tasolla operoiva House (1977: 25) ei mallissaan kykenisi poikkeamaa kuvaamaan. Tyylin kuvauksessa merkityksen käsitettä on välttämättä laajennettava käsittämään myös merkitys, joka ei ole referentiaalista ja tyyliltään neutraalia vaan liittyy kielenkäyttäjän tunteisiin ja asenteisiin (esim. Lyons 1977: 175–176).

6 Lopuksi

Luvuissa 4–5 saatujen tulosten perusteella väittäisin, että sikäli kuin lähtö- ja

kohdetekstin tyylivastaavuutta haluaa kuvata ja sen onnistuneisuutta arvioida, lähestymistavan olisi oltava suunnilleen tämä:

1. Etsitään ja merkitään tyyllillisesti etualaistetut elementit kummastakin tekstistä. Näin saadaan kuva tekstin tyyllillisestä topografiasta.
2. Rajataan lähtötekstistä kehykset, joissa tyylivastaavuuden tulisi toteutua. Apuna voi käyttää tekstityypin vaihtelua, jotakin yksittäistä kielenpiirrettä (kuten persoonaa tai aikamuotoa), typografiaa tai muuta seikkaa; tarkkaa löytämismenetelmää on tuskin mahdollista esittää vaan analysoijan on käytettävä hyväksi hermeneuttista osaamistaan ja jälkikäteen perusteltava rajauksensa. Mikäli kvantitatiivista tietoa on käytettävissä, sitä voi käyttää apuna.
3. Tämän jälkeen on mahdollista asettaa rinnakkain ja verrata lähtö- ja kohdetekstin tyyliä kohta kohdalta, minkä jälkeen voi palata noudattamaan esimerkiksi Boase-Beierin (2014) tutkimustapaa: tehdä tarkan tyylianalyysin, oman verrokkikäännöksen tms.

”Tarkka tyylianalyysi” on yksikielisenkin tekstiaineiston äärellä aina suhteellinen käsite: tutkimus voi olla tarkka yhdestä mutta sokea toisesta näkökulmasta. Tekstin jakaminen tyylin kannalta relevantteihin kehyksiinkään tuskin pakenee tätä ongelmaa, mutta näkisin silti, että tarkentava ja täsmentävä vaihe on hyvä apuväline tyyliintutkimukselle yleensäkin ja käännöstyylin tutkimukselle erityisesti.

Lähtökohtanani tässä tutkimuksessa oli pohtia, onko käännöstyyliä koskevien väittämien luotettavaan tieteelliseen validoimiseen ainoa mahdollisuus todella se pitkä tie, jossa ensin tutkitaan yksin lähtötekstiä, sitten lähtötekstiä suhteessa lähtökielen korpuksen, yksin kohdetekstiä, kohdetekstiä suhteessa kohdekielen korpuksen ja viimein lähtötekstin ja kohdetekstin tyyliä suhteessa toisiinsa. Paitsi että tie on pitkä ja työläs, sen viimeinen vaihe on joka tapauksessa sellainen, johon kirjallisuudessa esillä olleet menetelmät eivät tarjoa suoraa vaihtoehtoa ja jossa kohtaa tutkija vääjäämättä jää kokeilemaan uusia.

Tähänastisena päätuloksenani pitäisin sitä, että tyyliintutkimuksen tavalliset kvantitatiiviset menetelmät ovat käännöstyyliä tutkittaessa ongelmallisia eikä kvalitatiivisiakaan voi käyttää suoraan. Moni tyylin kvantitatiivisena indikaattorina yksikielisessä tutkimuksessa käytetty piirre kääntyy joko suoraan tai lähes suoraan, jolloin sen tyyliarvoa on vaikea arvioida yksin kohdetekstin kannalta, tai käännös heijastaa enemmän kieltenvälisiä eroja kuin käännösvalintoja. Kvalitatiivinen vertailu, joka ei etukäteen kykene rajaamaan merkitsevien tekstijaksojen asettamaa kontekstia, taas päättyy väkisinkin helposti vertaamaan kalakukkoja paloautoihin: tutkimaan kahden eri kirjoittajan eri tarkoitusta varten luomaa kielennöstä.

Toisaalta vaikeudet todistavat vain siitä, mikä yksikielisessäkin tyyliintutkimuksessa on moneen kertaan havaittu: muotoa ei pidä tarkastella sokeasti vaan tarkastelun on oltava merkityslähtöistä. Kysymykseksi nousee silloin, mikä on se konteksti, jossa tarkastelu voi onnistua. Tässä tutkimuksessa olen sellaiseksi pyrkinyt hahmottelemaan yleiseen semioottiseen teoriaan perustamaani kehyksen käsitettä.

Lähdeluettelo

Tutkimusaineisto

Carr, John Dickson 1941 [1988]. *The case of constant suicides*. Teoksessa: John Dickson Carr, *Four complete Dr. Fell mysteries*. New York: Avenel Books.

Carr, John Dickson 1957. *Itsemurhien salaisuus*. Käänt. Arto Tuovinen. Helsinki: WSOY.

Kirjallisuuslähteet

Abbott, H. Porter 2005. Closure. Teoksessa: David Herman, Mandred Jahn & Marie-Laure Ryan (toim.): *Routledge encyclopedia of narrative theory*. London & New York: Routledge, 67–68.

Argamon, Shlomo & Koppel, Moshe & Fine, Jonathan & Shimoni, Anat Rachel 2003. Gender, genre, and writing style in formal written texts. *Text* 23, 321–346.

Baker, Mona 2000: Towards a methodology for investigating the style of a literary translation. *Target* 12 (2), 241–266.

Bauman, Richard & Briggs, Charles L. 1990. Poetics and performance as critical perspectives on language and social life. *Annual Review of Anthropology* 19, 59–88.

Bergmann, Jörg R. 1993. *Discreet indiscretions: The social organization of gossip*. New York: Aldine de Gruyter.

Biber, Douglas & Conrad, Susan 2009. *Register, genre, and style*. Cambridge: Cambridge University Press.

Binyon, T. J. 1990. *Murder will out: The detective in fiction*. Oxford & New York: Oxford University Press.

Black, Elizabeth 2006. *Pragmatic stylistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Boase-Beier, Jean 2014. Stylistics and translation. Teoksessa: Michael Burke (toim.), *The Routledge handbook of stylistics*. London & New York: Routledge, 393–410.

Bosseaux, Charlotte 2007. *How does it feel? Point of view in translation: The case of Virginia Woolf into French*. Amsterdam: Rodopi.

Brooke-Rose, Christine 1976. Historical genres / theoretical genres. *New Literary History* 8, 143–158.

Enkvist, Nils Erik 1964. On defining style. Teoksessa: Nils Erik Enkvist, John Spencer & Michael J. Gregory (toim.), *Linguistics and style*. London: Oxford University Press, 1–56.

Enkvist, Nils Erik 1991a. Discourse strategies and discourse types. Teoksessa: Eija Ventola (toim.), *Approaches to the analysis of literary discourse*. Åbo: Åbo akademis förlag, 3–22.

- Enkvist, Nils Erik 1991b. On the interpretability of texts in general and of literary texts in particular. Teoksessa: Roger D. Sell (toim.), *Literary pragmatics*. London & New York: Routledge, 1–25.
- Enkvist, Nils Erik 1995. The epistemic gap in linguistic stylistics. Teoksessa: Werner Winter (toim.), *On languages and language: The presidential addresses of the 1991 meeting of the Societas linguistica europaea*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 109–126.
- Enkvist, Nils Erik & Spencer, John & Gregory, Michael J. 1964. *Linguistics and style*. Language and language learning 6. London: Oxford University Press.
- Fishelov, David 1993. *Metaphors of genre: The role of analogies in genre theory*. University Park: The Pennsylvania State University Press.
- Fowler, Alastair 1982. *Kinds of literature: An introduction to the theory of genres and modes*. Oxford: Clarendon Press.
- Goatly, Andrew 2008. *Explorations in stylistics*. London: Equinox.
- Hauptmeier, Helmut 1987. Sketches of theories of genre. *Poetics* 16, 397–430.
- Haycraft, Howard 1974. *Murder for pleasure: The life and times of the detective story*. Toinen laitos. New York: Biblo and Tannen.
- Horsley, Lee 2005. *Twentieth-century crime fiction*. Oxford: Oxford University Press.
- House, Juliane 1977. *A model for translation quality assessment*. Tübingen: Günter Narr.
- Kauppinen, Anneli & Laurinen, Leena 1988. *Tekstioppi: Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Lambrou, Marina & Stockwell, Peter 2007. Introduction. Teoksessa: Marina Lambrou & Peter Stockwell (toim.), *Contemporary stylistics*. London: Continuum, 1–4.
- Lyons, John 1977. *Semantics 1–2*. New York: Cambridge University Press.
- Mahlberg, Michaela 2007. A corpus stylistic perspective on Dickens' Great Expectations. Teoksessa: Marina Lambrou & Peter Stockwell (toim.), *Contemporary stylistics*. London: Continuum, 19–31.
- Mossop, Brian 2007. The translator's intervention through voice selection. Teoksessa: Jeremy Munday (toim.), *Translation as intervention*. London & New York: Continuum, 18–37.
- Munday, Jeremy 2001. *Introducing translation studies: Theories and applications*. London & New York: Routledge.
- Munday, Jeremy 2008. *Style and ideology in translation: Latin American writing in English*. New York & London: Routledge.
- Nida, Eugene A. & Louw, J. P. & Snyman, A. H. & Cronje, J. v. W. 1983. *Style and discourse*. Cape Town: Bible Society.

- Nieminen, Tommi 2010. *Lajien synty: Tekstilaji kielitieteen semioottisessa metateoriassa*. Jyväskylä Studies in Humanities 136. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nieminen, Tommi 2017. Joukkoistetun kotoistamisen luonteesta kääntämisenä. *MikaEL* 10, 88–100.
- Sampson, Geoffrey 2000. *Empirical linguistics*. London & New York: Continuum.
- Sayers, Dorothy L. 1929 [1946]. The omnibus of crime. Teoksessa: Howard Haycraft (toim.), *The art of the mystery story: A collection of critical essays*. New York: Simon and Schuster, 71–109.
- Scaggs, John 2005. *Crime fiction*. Abingdon: Routledge.
- Short, T. L. 1981. Semeiosis and intentionality. *Transactions of Charles S. Peirce Society* 17, 197–223.
- Sinclair, John 1991. *Corpus, concordance, collocation*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- van Peer, Willie & Zyngier, Sonia & Hakemulder, Jèmeljan 2007. Foregrounding: Past, present, future. Teoksessa: David L. Hoover & Sharon Lattig (toim.), *Stylistics: Prospect & retrospect*. Amsterdam & New York: Rodopi, 1–22.
- Verdonk, Peter 2002. *Stylistics*. Oxford Introductions to Language Study. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Werlich, Egon 1976. *A text grammar of English*. Heidelberg: Quelle & Meyer.

Kirjoittaja

Tommi Nieminen on suomen kielen maisteri ja soveltavan kielitieteen tohtori, joka on tutkinut mm. kieli- ja kirjallisuustieteen tekstilajiteoriaa, suomen kielen prosodiaa (erityisesti puherytmiä) sekä vapaiden ohjelmien joukkoistettua kotoistamista. Hän on osallistunut aktiivisesti erityisesti KDE Plasma -työpöytäympäristön ja Vivaldi-verkkoselaimen kääntämiseen. Hänen viimeisin laaja tutkimushankkeensa koski suomen kielen murteiden švaavokaalin vaihtelua ja toteutumista.